

Van:

Federatie Instandhouding Monumenten (FIM)

Nieuwezijds Kolk 28

1012 PV AMSTERDAM

E-mail: info@fimnederland.nl

Aan:

Staatssecretaris van Cultuur en Media

Mevrouw Gunay Uslu

(d.t.v. Directie Erfgoed en Kunsten)

Postbus 16375

2500 BJ Den Haag

c.c. ministers van BZK Hugo de Jonge, IenW Mark Harbers, LNV Henk Staghouwer, Klimaat en Energie Rob Jetten

Datum: 25 maart 2022

Onderwerp: Verlenging programma Erfgoed Deal

Geachte mevrouw Uslu,

De partnerorganisaties van het programma Erfgoed Deal roepen u op om het programma ook de komende jaren voort te zetten. In deze brief delen wij onze beweegredenen voor deze oproep met u.

Maatschappelijk belang

De partnerorganisaties die de Erfgoed Deal hebben ondertekend benadrukken hoe belangrijk zij het vinden dat het programma Erfgoed Deal ook in de aankomende jaren wordt voortgezet. De Erfgoed Deal is een succesvol instrument, dat zichtbaar bijdraagt aan de transitie rondom klimaatadaptatie, duurzaamheid en stedelijke groei en krimp; kernpunten in het nieuwe regeerakkoord. Het draagvlak vanuit de partners en doelgroep is groot. De transitie komt op stoom en steeds meer partijen en projecten willen zich binden aan de Erfgoed Deal. Het onderzoeksbureau Ecorys bevestigt in de tussenmeting van januari 2022 de effectiviteit van de Erfgoed Deal als stimuleringsregeling voor erfgoed als drager van transitieopgaven.

Structurele overvraag

Opvallend is dat er vanaf de eerste ronde sprake is van een substantiële overvraag. Het programma voorziet duidelijk in een grote behoefte. Het aantal goede voorbeeldprojecten met matching van medeoverheden is aanzienlijk hoger dan de financiële middelen die de rijksoverheid beschikbaar heeft om deze projecten te kunnen ondersteunen. Dit betekent dat er per ronde een aantal projecten die uitvoeringsgereed zijn, toch niet kunnen doorgaan. Dat zijn allemaal gemiste kansen om op veel meer plekken te laten zien wat de potentie van erfgoed is in het snel veranderende Nederland. Projecten waarbij gemeenten en provincies bereid zijn om flink te investeren in de kracht en meerwaarde van erfgoed en kwaliteit van de leefomgeving, maar waaraan de Rijksoverheid niet kan bijdragen vanwege tekort aan budget, terwijl deze projecten naadloos aansluiten bij de ambities en doelen van het Rijk.

Kennisdisseminatie

Het 3-jarige programma maakt in 2020, 2021 en 2022 zo'n 30 inspirerende voorbeeldprojecten mogelijk. Deze projecten bieden, mits zij via de leeromgeving die het programmabureau biedt, inspiratie voor andere locaties met soortgelijke opgaven. Stoppen met de Erfgoed Deal betekent dat de kennis en ervaring die is opgedaan met deze projecten niet verder kan worden gebracht. Het programma Erfgoed Deal was niet alleen bedoeld voor projectrealisatie, maar ook voor kennisdisseminatie. De stekker uit het programma halen betekent kapitaalvernietiging, omdat de sector nog nauwelijks de vruchten heeft kunnen plukken van de voorbeeldprojecten van de Erfgoed Deal.

Voorzetting en actualisatie

De Erfgoed Deal is relatief makkelijk voort te zetten voor een volgende periode. Het draagvlak en de wil om samen te werken is er al. De kaders en een goedlopende programmaorganisatie zijn al opgetuigd, de resultaten zijn zichtbaar en er is een grote behoefte vanuit de doelgroep.

Tevens biedt voortzetting van de Deal mogelijkheden om het programma te actualiseren door ook in te springen op nieuwe urgente opgaven, zoals het woningtekort en de stikstofproblematiek. In de bijlage is een voorzet voor nieuwe thema's gegeven.

Breed draagvlak bij partnerorganisaties

De partnerorganisaties onderschrijven eens te meer de doelstellingen en de voortzetting van het programma Erfgoed Deal. De FIM heeft in haar 'Manifest 2021' gepleit voor verlenging van de Erfgoed Deal (zie bijlage). Uit een recente enquête onder de FIM-achterban (najaar 2021) blijkt dat monumentenorganisaties behoefte hebben aan inspirerende voorbeeldprojecten over de thema's van de Erfgoed Deal. Zij willen meer kennis opdoen over het verbinden van erfgoed aan grote ruimtelijke opgaven. Verder kijken dan alleen de kerntaak van de instandhouding van het eigen monumentenbestand gaat niet vanzelf. Organisaties en medewerkers willen leren om vanuit een meer integrale en verbindende rol van erfgoed te opereren, ook nodig voor de implementatie van de Omgevingswet, waarin samenwerking met initiatiefnemers en burgerparticipatie meer ruimte krijgt. De Erfgoed Deal is hier bij uitstek een instrument voor. De Erfgoed Deal draagt niet alleen bij aan de maatschappelijke opgaven, maar helpt ook het erfgoedveld in de volle breedte vooruit, door juist deze verbindende rol – die hard nodig is - te stimuleren.

De Federatie Ruimtelijke Kwaliteit heeft zich al vaker uitgesproken voor verlenging van de Erfgoed Deal en ziet het als voorbeeldig in Europa. Het programma agendeert op uitvoerend niveau de vraagstukken die in de Verklaring van Davos over Bouwcultuur en in het programma New European Bauhaus van de Europese Commissie aan de orde worden gesteld. Het programma is nog lang niet klaar, er valt nog heel veel meer te oefenen en te leren. Het zou dramatisch zijn voor het elan op lokaal en regionaal niveau als nu de stekker uit het programma wordt getrokken, vindt de Federatie.

In het *Position Paper cultuur en erfgoed* (zie bijlage) heeft het IPO reeds onderstreept hoe belangrijk men een vervolg op de Erfgoed Deal vindt. Het succes van deze aanpak ligt enerzijds in de manier waarop erfgoed een antwoord biedt en van meerwaarde is voor de grote transitieopgaven waarmee Nederland ook de komende jaren nog volop aan de slag moet gaan. Anderzijds is de manier waarop het programma investeringen van het Rijk koppelt aan provincies, gemeenten en waterschappen ook een vorm van samenwerken die het IPO heel graag wil continueren.

Tot slot hebben de terreinbeherende organisaties die als partners verbonden zijn aan de Erfgoed Deal - Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en LandschappenNL, schriftelijk verklaard de oproep van de FIM voor verlenging van de Erfgoed Deal te ondersteunen.

Als partners van de Erfgoed Deal bieden wij graag aan om samen met u na te denken over de mogelijkheden voor voortzetting en actualisatie van de Erfgoed Deal. Ook zijn wij te allen tijde bereid nadere toelichting of onderbouwing van onze oproep te geven.

Met vriendelijke groet,

Martine van Lier

Voorzitter FIM

Bijlage:

Voorzet voor actualisatie van de thema's binnen de Erfgoed Deal:

- **Gevolgen van klimaatverandering voor cultureel erfgoed:** nog meer gerichte aandacht voor de effecten van zeespiegelrijzing, hittestress (en -maatregelen), hoogwater en extreem weer voor het erfgoed. Erfgoed biedt hierbij inspiratie voor de manier waarop in vroeger eeuwen is omgegaan met deze vraagstukken (terpen opwerpen, bedijken, landaanwinning etc.). Anderzijds biedt inspelen op klimaatverandering gevolgen én kansen voor erfgoed (groene daken, groen in de stad, maatregelen cultuurlandschappen als de veenweidegebieden, waterretentie-gebieden etc.).

Mogelijkheden voor interdepartementale samenwerking en financiering: naast OCW is ook overleg nodig met Mark Harbers van Infrastructuur en Waterstaat, Hugo de Jonge van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en Rob Jetten van Klimaat en Energie.

- **Woningopgave:** een substantieel deel van de urgente woningopgave kan gerealiseerd worden in bestaande gebouwen, waaronder monumenten, beeldbepalende panden en panden in beschermde gezichten. Dit is niet alleen duurzaam, maar ook circulair. Het helpt bij het terugdringen van de stikstofdepositie en kan goed gecombineerd worden met modulair (ver)bouwen. Het vermindert de druk op buitenstedelijke groene buitengebieden, vaak in lagergelegen polders waar het houden van droge voeten steeds kostbaarder wordt.

Mogelijkheden voor interdepartementale samenwerking en financiering: naast OCW ook overleg nodig met Hugo de Jonge van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Rob Jetten van Klimaat en Energie en Christianne van der Wal van Natuur en Stikstof.

- **Stikstofproblematiek en natuurinclusieve landbouw:** ontwikkeling van nieuwe vormen van agrarisch ondernemen, met respect voor natuur, dierenwelzijn en landschap zijn noodzakelijk om alternatieven te bieden voor de huidige intensieve manieren van landbouw en veeteelt, waarvoor erfgoed voorbeelden en inspiratie kan bieden. Voedselvoorziening kan meer sturen op korte ketens tussen stad en platteland en lokale productie van streekproducten stimuleren. Transitie van de landbouw biedt ook mogelijkheden voor nieuwe vormen van huisvesting, zoals tiny houses, groepswoningen, wooncoöperaties en knoopen. Dit zijn sociaal duurzame vormen van huisvesting waar veel vraag naar is, maar die door gemeentelijke regelgeving en financiële constructies nauwelijks gefaciliteerd worden.

Mogelijkheden voor interdepartementale samenwerking en financiering: naast OCW is ook overleg nodig met Henk Staghouwer van LNV, en de hierboven genoemde bewindslieden Hugo de Jonge van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Rob Jetten van Klimaat en Energie en Christianne van der Wal van Natuur en Stikstof.

- **Energietransitie en logistiek:** de Regionale Energie Strategieën (RES) gaan een nieuwe fase in en moeten lokaal worden uitgewerkt. Processen waarbij burgers nauw worden betrokken en vanuit ruimtelijke waarden wordt nagedacht over plaatsing, kunnen op meer veel draagvlak rekenen dan processen waarbij dit niet gebeurt. Door gebiedsfondsen kan zeer gericht geïnvesteerd worden in verbetering van de leefomgeving, erfgoed en landschap. Zo ervaren bewoners niet alleen de lasten, maar ook de lusten. De verdergaande digitalisering van onze maatschappij heeft ook ruimtelijke consequenties; de groeiende vraag naar datacenters zorgt voor 'verdozing' van het landschap. Ook hier kan een integrale aanpak, waarbij ruimtelijke kwaliteit, erfgoed en landschap worden meegenomen, zorgen voor meer draagvlak, waarbij bewoners ook profiteren van deze ontwikkelingen.

Mogelijkheden voor interdepartementale samenwerking en financiering: naast OCW is ook overleg nodig met Henk Staghouwer van LNV, en de hierboven genoemde bewindslieden Hugo de Jonge van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Rob Jetten van Klimaat en Energie en Christianne van der Wal van Natuur en Stikstof.